

1. *Geets V. M., Shynkaruk L. V., Artyomova T. I.* Structural changes and economic development of Ukraine. K.: Express, 2011. 696 s.; 2. *Khuzina H.G.* The essence of the transformation process in the economic system. *Actual problems of the economy*. 2010. №4. S. 26 – 32; 3. Institutional economics: textbook / I. M. Kolesnichenko, A. V. Lytvynenko; in general ed. Ph.D. economy Sciences, associate professor I. M. Kolesnichenko. Kh.: HNEU named after S. Kuznets, 2015. 236 p.; 4. *Andreff, W.* La crise des economies socialistes. Larupture dun systeme. Grenoble: PUG, 1993. 447 p.; 5. *North, D.* Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 159 p.; 6. *Bergluf, E., Roland, G.* Introduction: Economics and Transition. URL: <https://eml.berkeley.edu/~groland/pubs/intronobel.pdf>; 7. *Andreff W., Dallago B., Brezinski H.* Convergence or congruence between eastern and western economic systems/convergence and system change. The convergence hypothesis in the light of transition in Eastern Europe. Dartmouth: Aldershot, 1992. P. 65-72; 8. *Schumpeter, J.* Capitalism, Socialism, and Democracy. New York: Harper Perennial Modern Classics, 2008. 466 p.; 9. *Laperche B., Galbraith J., Uzunidis D.* Innovation, evolution and economic change: New ideas in the tradition of Galbraith. Cheltenham: Edward Elgar Pub, 2006. 333 p.; 10. *Perroux, F.* Economie, pouvoir et strategie. URL: https://www.researchgate.net/publication/309732091_Francois_Perroux_Economie_pouvoir_et_strategie; 11. *Tibergen, J.* Do Communist and Free Economies Show A Converging Pattern? *Soviet Studies*. 1961. №4. P. 333-341; 12. *Polanyi, K.* La Grande Transformation. Aux origines politiques et йconomiques de notre temps. Paris: Gallimard, 1995. 476 p.; 13. *Uvalic, M., Franicevic, V.* Equality, Participation, Transition. London: Palgrave Macmillan UK, 2000. 209 p.; 14. *Weitzman, M.* Economic transition. Can theory help? *European Economic Review*. 1993. №37. P. 549-555; 15. *Theveno, L.* Science lives together in this world. URL: <http://magazines.russ.ru/nz/2004/35/teve2-pr.html>; 16. *Boltanski, L., Thevenot, L.* On Justification: Economies of Worth. Princeton: Princeton University Press, 2006. – 400 p.; 17. *Favereau, O.* Marchйs internes, marchйs externs. *Revue йconomique*. 1989. №2. P. 273-328; 18. *Eymard-Duvernay F.* Conventions de qualitiй et formes de coordination. *Revue йconomique*. 1989. №2. P. 329-360; 19. *Horbatenko V.* Strategy of modernization of society. K.: Academy, 2009. 242; 20. *Adamanova Z. O.* Formation of priorities of socio-economic development in post-transitional economies. *Business Inform*. № 9. 2011. S. 4-7.

УДК: 368.914(477)

В. В. Федина

DOI: 10.32782/2312-7812.4.2021.119

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

У статті дано сутнісну характеристику недержавним пенсійним фондам. Визначено, що НПФ першочергово виступають у ролі інститутів пенсійної системи держави, а їхня інвестиційна діяльність є лише засобом для досягнення поставленої мети. З іншого – саме через результати інвестиційної діяльності залежить і реалізується соціальний ефект пенсійних інститутів. На основі цього недержавний пенсійний фонд запропоновано розглядати як соціально-фінансовий інститут, котрий створюється і функціонує задля соціального захисту громадян, а також призначений забезпечувати збереження пенсійних накопичень і їхнє примноження у процесі акумуляції, інвестування та використання з метою фінансування прийнятного рівня пенсійних виплат учасникам НПФ.

Досліджено динаміку основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів за десятирічний період. На основі проведеного аналізу встановлено стійку тенденцію до скорочення кількості установ; значні диспропорції територіального розподілу фондів – низьку залученість регіонів до системи НПЗ і концентрацію їх у м. Києві; консолідацію ринку недержавного пенсійного забезпечення; високу ступінь концентрації пенсійних активів; щорічне зростання пенсійних внесків з більшими або меншими темпами свого приросту; щорічне збільшення пенсійних виплат; збільшення пенсійних активів за весь досліджуваний період майже у 3,11 раза, не зважаючи на зменшення їхнього обсягу в окремі роки. Разом з тим, високий ступінь концентрації учасників НПФ і пенсійних активів в декількох фондах, низький рівень охоплення населення системою, великі адміністративні витрати, що зменшують розмір майбутніх пенсійних виплат, закритість інформації – фактори, які не свідчать на користь ефективності розвитку НПФ.

The article provides an essential description of non-state pension funds. It was determined that NPFs primarily act as institutions of the state pension system, and their investment activity is only a means to achieve the set goal. On the other hand, the social effect of pension institutions depends on and is realized precisely through the results of investment activities. Based on this, it is proposed to consider the non-state pension fund as a socio-financial institution, which is created and functions for the social protection of citizens, and is also intended to ensure the preservation of pension savings and their multiplication in the process of accumulation, investment and use in order to finance an acceptable level of pension payments to the participants of the NPF.

The dynamics of the main performance indicators of non-state pension funds over a ten-year period have been studied. On the basis of the conducted analysis, a stable tendency to reduce the number of institutions was established; significant disproportions in the territorial distribution of funds – low involvement of regions in the refinery system and their concentration in the city of Kyiv; consolidation of the non-state pension market; a high degree of concentration of pension assets; annual growth of pension contributions with greater or lesser growth rates; annual increase in pension payments; an increase in pension assets over the entire researched period by almost 3.11 times, despite the decrease in their volume in individual years. At the same time, the high degree of concentration of NPF participants and pension assets in several funds, the low level of coverage of the population by the system, large administrative costs that reduce the amount of future pension payments, closedness of information are factors that do not testify in favor of the effectiveness of NPF development.

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди, соціально-фінансовий інститут, активи, пенсійні внески, інвестиційна діяльність.

Key words: non-state pension funds, social and financial institute, assets, pension contributions, investment activity.

Вступ. Головним пріоритетом соціально-економічної політики України є формування ефективної системи пенсійного забезпечення. Депопуляція населення, скорочення чисельності працюючих, суттєве збільшення кількості пенсіонерів, нарощення обсягів тіньової зайнятості та тенденцій ухилення від сплати єдиного соціального внеску звужують можливості пенсійного захисту за рахунок солідарної системи пенсійного забезпечення, яка наразі і так характеризується розбалансованістю, постійним дефіцитом власних коштів та залежністю від трансферів із державного бюджету України. Як наслідок, більшість громадян пенсійного віку отримують низькі розміри пенсій, які є значно нижчими від прожиткового мінімуму, що не дозволяє задовольнити їхні життєві потреби в достатньому обсязі.

Досвід високорозвинених країн свідчить, що виходом із ситуації є розвиток багаторівневої системи пенсійного забезпечення на засадах поєднання солідарного і накопичувального принципів її фінансування. Третій рівень такої системи становить недержавне пенсійне забезпечення, яке ґрунтується на принципі індивідуальної відповідальності і реалізується через фінансування пенсії самим працівником за рахунок частки заробітної плати та інвестиційного доходу. Суб'єктами такої системи є недержавні пенсійні фонди, основне завдання яких полягає в акумуляції, збереженні та примноженні пенсійних внесків та їх подальшій трансформації у пенсійні виплати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу дослідженню проблем становлення та розвитку недержавних пенсійних фондів приділено в наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед них слід виділити таких як: В. Грушко, О. Коваль, В. Корнєєв, Е. Лібанова, А. Нечай, А. Федоренко, М. Ріппа, Е. Каплан, В. Роїк, Ганслі М. Теренс, М. Мак-Таггарт, Р. Хінц, А. Кокі, Е. Фульц, Р. Хольцман та інші. Разом із тим, віддаючи належне науковим доробкам як вітчизняних, так і зарубіжних учених, на даний час окремі питання, що пов'язані із діяльністю недержавних пенсійних фондів вимагають вдосконалення та подальшого комплексного дослідження.

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій становлення та функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні, виявлення проблем та перспектив подальшого їх розвитку.

Викладення основного матеріалу. Нині майже всі економічно розвинуті країни запровадили багаторівневе пенсійне забезпечення, яке складається із солідарної системи, обов'язкового та добровільного накопичення пенсійних коштів.

Система недержавного пенсійного забезпечення - це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, що ґрунтується «на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного страхування пенсійних виплат» [2]. Основними суб'єктами такої системи є недержавні пенсійні фонди (НПФ).

Критичний аналіз наукових напрацювань в сфері недержавного пенсійного забезпечення дає підстави для висновку про відсутність єдиного підходу до визначення дефініції «недержавний пенсійний фонд». Пояснення вітчизняних вчених щодо природи НПФ зосереджуються на окремих компонентах механізму їх функціонування: організаційно правових формах фондів, умовах отримання та видах пенсійних виплат, захисті пенсійних заощаджень тощо. Однак майже у всіх визначеннях основна увага приділяється меті створення та функціонування НПФ і завданням, спрямованим на її досягнення: пенсійному забезпеченню учасників фонду, акумулюванню пенсійних внесків, інвестуванню пенсійних активів та здійсненню пенсійних виплат [3, 4, 5, 6].

Функціонування недержавних пенсійних фондів передбачає здійснення ними діяльності в двох взаємопов'язаних напрямках: соціальному — як формування надійного джерела матеріального добробуту учасників шляхом фінансування прийнятного рівня пенсійних виплат, та інвестиційному — як акумуляція та інвестування пенсійних накопичень з метою забезпечення високого рівня прибутковості пенсійних активів. Відштовхуючись від цього, можна стверджувати, що у соціальному контексті НПФ виступають, як інститути пенсійної системи держави, у фінансовому - інституційними інвесторами на фінансовому ринку (рис. 1).

Рис. 1. Триєдина сутність недержавного пенсійного фонду

Джерело: [3,4]

З одного боку, НПФ першочергово виступають у ролі інститутів пенсійної системи держави, а їхня інвестиційна діяльність є лише засобом для досягнення поставленої мети. З іншого, — саме через результати інвестиційної діяльності залежить і реалізується соціальний ефект пенсійних інститутів. Від того, як недержавним пенсійним фондам вдасться реалізувати накопичувальну функцію — акумуляцію, збереження і примноження пенсійних активів, залежить матеріальний добробут громадян. Тому, з позиції функціонального підходу, до найбільш значимих критеріїв діяльності НПФ відносяться: надійність (у контексті можливого банкрутства), гарантованість (збереження пенсійних накопичень) та гнучкість (стосовно здійснення виплат у разі дострокового припинення дії договору).

Саме тому НПФ можна розглядати, як соціально-фінансовий інститут, котрий створюється і функціонує задля соціального захисту громадян, а також призначений забезпечувати збереження пенсійних накопичень і їхнє примноження у процесі акумуляції, інвестування та використання з метою фінансування прийнятного рівня пенсійних виплат учасникам НПФ.

Значущість недержавних пенсійних фондів підкреслюється тим, що вони слугують своєрідним «прототипом» для побудови Накопичувального фонду і/або є суб'єктами накопичувального рівня системи державного пенсійного страхування (в залежності від обраного типу моделі побудови системи) і уособлюють принцип власної відповідальності за особисті пенсійні доходи.

Недержавні пенсійні фонди - порівняно нові фінансові інститути на ринку пенсійних послуг, які розпочали свою діяльність у 2005 році. Період 2005 — 2009 років можна охарактеризувати, як активний етап їх становлення і розвитку, для якого було характерно зростання кількості як самих установ, так і їх учасників, формування і нарощування активів.

Кількісну і територіальну характеристики розвитку НПФ за десятирічний період (2010 – 2020 рр.) представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Кількість НПФ у розрізі областей, 2010-2020 рр.

Рік Область	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
м. Київ	77	73	69	61	57	53	46	46	44	47	46
Дніпропетровська	6	6	8	5	4	4	4	4	4	3	3
Донецька	5	5	5	6	6	6	6	6	6	4	3
Житомирська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Івано-Франківська	4	4	3	2	2	2	2	2	2	3	3
Львівська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Одеська	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Полтавська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Харківська	4	3	4	2	2	2	2	2	2	2	2
Херсонська	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
АР Крим	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Всього	101	96	94	81	76	72	64	64	62	65	63

Джерело: складено автором за даними [1]

Протягом зазначеного періоду прослідковується стійка тенденція до скорочення кількості установ майже на 62% (із 101 до 63 од.), що пов'язано з двома чинниками: негативним - відповідь на фінансово-економічну та політичну кризи в країні 2014 року і позитивним - консолідація ринку, яка є інструментом підвищення надійності системи НПЗ, забезпечення фінансової стійкості недержавних пенсійних фондів і стабільності їх розвитку. Винятком став 2019 рік, коли кількість фондів зросла за рахунок появи 3 нових: в Житомирській, Івано-Франківській і Полтавській областях.

Дані табл. 1 свідчать про значні диспропорції територіального розподілу фондів - низьку залученість регіонів до системи НПЗ і концентрацію їх у м. Києві — від 70% до 76% в різний період часу, що може стати перешкодою для введення II накопичувального рівня пенсійної системи.

На користь поступової консолідації ринку недержавного пенсійного забезпечення вказує зростання загальної вартості активів на фоні скорочення кількості самих установ. Так, на 31.12.2020 р. загальна вартість активів становила 3 563,7 млн грн і в порівнянні з 2010 роком зросла в 3,11 рази (рис. 2)

Проте, аналіз темпів приросту вартості активів свідчить про поступове уповільнення їх нарощування у період 2010 – 2013 рр. - з 33,38% до 18,15%. Падіння до «-» 19,81 відбулося у 2015 р., що пов'язано фінансовою нестабільністю і військовими діями на Сході країни. Відродження ринку і поступове нарощування пенсійних активів розпочалося у 2016 р. Так, лише у 2017 р. недержавним пенсійним фондам майже вдалося досягти кількісних показників 2014 року.

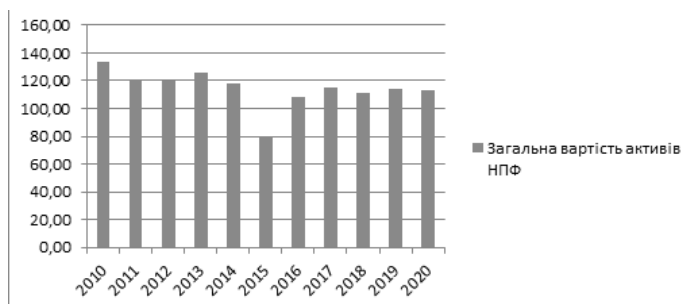

Рис. 2. Загальна вартість активів недержавних пенсійних фондів за 2010-2020 рр., млн грн
Джерело: побудовано автором за даними [1]

Характерною рисою вітчизняного ринку недержавного пенсійного забезпечення є висока ступінь концентрації пенсійних активів. За останні роки лідерами на ринку за обсягом активів є 2 корпоративні пенсійні фонди - НБУ і Укрексімбанку, відкриті фонди: «ПриватФонд», «ОТП Пенсія», «Емерит-Україна», «Фармацевтичний». В цих 6 фондах зосереджено майже 80% акумульованих в системі НПЗ коштів (табл. 2), причому 45-47% від загальної суми активів акумулюється корпоративним недержавним пенсійним фондом НБУ.

Таким чином, 56 недержавних пенсійних фондів формують лише 22 % пенсійних активів ринку. Причинами такої ситуації є те, що НПФ-лідери були сформовані на базі потужних фінансових інститутів - комерційних банків, які мають розвинену стійку клієнтську базу і певне коло компаній-партнерів, що беруть участь в зарплатних проектах. Наслідком такого високого ступеню концентрації пенсійних накопичень може бути загроза фінансовій стійкості всієї системи недержавного пенсійного забезпечення.

Таблиця 2

Рейтинг НПФ за кількістю сформованих активів

№ в рейтингу	НПФ	2019 р.		2020 р.	
		активи, млн грн.	питома вага, %	активи, млн грн.	питома вага, %
1	Корпоративний недержавний пенсійний фонд НБУ	1484,93	47,24	1605,17	45,04
2	Недержавний корпоративний пенсійний фонд Укрексімбанку	281,50	8,96	320,15	8,98
3	Відкритий недержавний пенсійний фонд «Емерит-Україна»	189,46	6,02	206,04	5,78
4	Відкритий недержавний пенсійний фонд «ПриватФонд»	182,10	5,79	234,02	6,57
5	Відкритий недержавний пенсійний фонд «ОТП Пенсія»	179,33	5,71	245,6	6,89
6	Відкритий пенсійний фонд «Фармацевтичний»	126,96	4,04	165,09	4,63
	Всього	3143,30	77,76	3563,30	77,89
	Всього в системі НПЗ		100		100

Джерело: розраховано автором за даними за даними [1]

Аналогічна ситуація прослідковується і за показником кількості учасників: у шести найбільших НПФ («Магістраль», «Європа», «Емерит-Україна», «ВСІ», «ОТП Пенсія», «ПриватФонд») зосереджено 78% всіх учасників системи недержавного пенсійного забезпечення.

Аналізуючи динаміку загальної кількості учасників (рис. 3), слід відмітити, що, кількість осіб, які користувалися послугами недержавних пенсійних фондів, за 10 р. зросла майже в 2 рази.

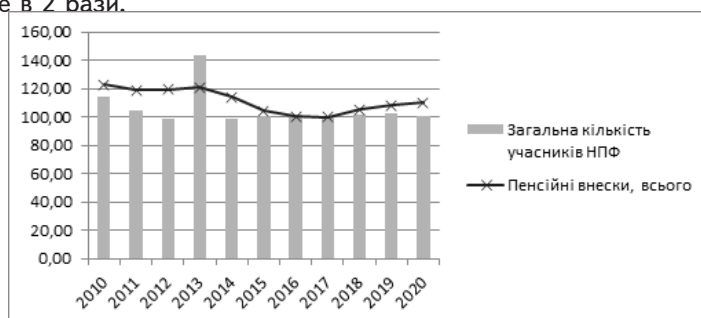

Рис. 3. Динаміка зміни пенсійних внесків і кількості учасників, 2010-2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Позитивні тенденції зберігалися впродовж 2010-2011 рр., з незначним спадом у 2012 році і різким приростом на 43, 74% у 2013р. Подальший період (2014-2017 рр.) характеризується зменшенням кількості учасників через вибуття із системи вікової категорії старше 60 років.

Разом із тим, системі добровільного накопичувального пенсійного забезпечення не вдалося залучити велику кількість учасників, загальна кількість яких на кінець 2020 року становила 883 тис осіб, або лише 5,08% населення працездатного віку.

Розглянемо більш детально вікову структуру учасників системи пенсійного забезпечення, яка існує на даний час. Оцінюючи наявну вікову структуру на кінець 2020 року, перш за все, слід відмітити, що переважну більшість учасників системи становлять особи віком від 25 до 50 років, лівову частку займає вікова група від 50 до 60 років (25,5%). На осіб у віці старше 60 років припадає 18,6% і найменш чисельна категорія представлена віковою групою до 25 років – 0,7%.

Якісними результатами діяльності НПФ є темпи надходжень і виплат грошових коштів. Важливого значення набувають зміни в динаміці надходження загальної суми внесків, які на практиці є основним джерелом збільшення зростання вартості пенсійних активів.

Внески до НПФ протягом всього досліджуваного періоду зростають у 2015-2017 роках і накопичувальним підсумком з початку діяльності системи на кінець 2020 року вони становили 2377,9 млн. грн.(рис. 4).

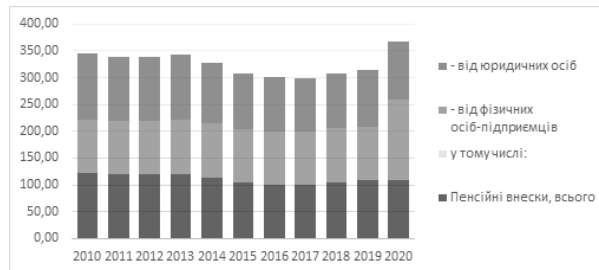

Рис. 4. Динаміка пенсійних внесків у розріз платників за 2010–2020 рр. млн грн.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Основну частку грошових надходжень (понад 90 %) становлять внески від юридичних осіб, а внески фізичних осіб-підприємців не змінюються впродовж аналізованого періоду і залишаються досить незначними і (0,3 млн грн).

Пильної уваги, на наш погляд, заслуговує динаміка пенсійних виплат (рис. 5), здійснених недержавними пенсійними фондами учасникові або його спадкоємцям за рахунок коштів, накопичених і облікованих на індивідуальному пенсійному рахунку. За аналізований період чітко простежується стійка тенденція до збільшення цього показника, середньорічний темп приросту становить 27,69%.

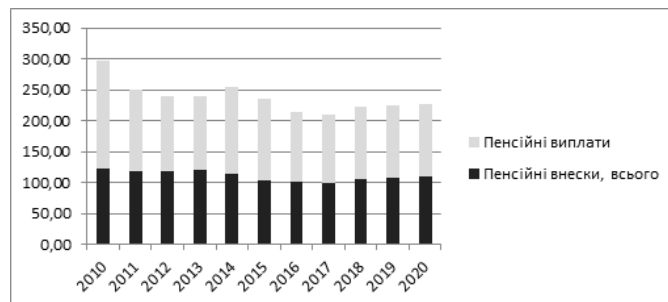

Рис. 5. Динаміка пенсійних виплат і пенсійних внесків за 2010–2020 рр. млн грн.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

На кінець 2020 р. сума пенсійних виплат зросла у порівнянні з 2019 р. на 16,88%. Ці виплати були здійснені 87 тис. осіб, що становить 9,9% загальної кількості учасників системи недержавного пенсійного забезпечення. Інформативним є співставлення сум пенсійних внесків і пенсійних виплат (табл. 3).

Частка пенсійних виплат у загальній сумі залучених пенсійних внесків варіюється від 17,09 % у 2010 р. до 46,57 % у 2020 р. (табл. 1.3) і показує стійку тенденцію до зростання. Слід очікувати, що така тенденція збережеться і в подальшому через закінчення строку дії контракту осіб пенсійного/передпенсійного віку, що є потенційною загрозою фінансовій стійкості системи недержавного накопичувального пенсійного забезпечення.

Таблиця 3

Співвідношення пенсійних внесків і пенсійних виплат у 2010–2020 рр.

Рік Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Пенсійні внески, млн грн.	925,4	1102	1313,7	1587,5	1808,2	1886,8	1895,2	1897,3	2000,5	2160,8	2377,9
Пенсійні виплати, млн грн.	158,2	208,9	251,9	300,2	421,4	557,1	629,9	696,3	809,9	947,4	1107,4
Питома вага виплат, %	17,09	18,96	19,17	18,91	23,3	29,53	33,24	33,16	40,48	43,84	46,57

Джерело: розраховано автором за даними [1]

У системі недержавного пенсійного забезпечення передбачено здійснення таких видів пенсійних виплат:

- пенсійні виплати на визначений строк;
- одноразова виплата.

За 15 річний період функціонування недержавним пенсійним фондам так і не вдалося сформувати на індивідуальних пенсійних рахунках своїх учасників достатній рівень пенсійних заощаджень. На користь цієї тези свідчить той факт, що одноразові виплати становлять лівову частку у всіх пенсійних виплатах (табл. 4). Для забезпечення фінансування пенсій на визначений строк, необхідно на дату настання пенсійного віку учасника сформувати суму, якої достатньо було б для забезпечення щомісячної виплати протягом 10 років в розмірі 50 відсотків офіційно затвердженого прожиткового мінімуму для непрацездатних громадян. Станом на 31.12.2020 ця сума складає 98290,00 грн. [2].

Таблиця 4

Видовий розподіл пенсійних виплат серед учасників системи НПЗ

Рік Показник	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%	2019	%	2020	%
Одноразові виплати, млн. грн.	475,7	85,39	499,4	79,28	505,9	72,66	545,5	67,35	594,5	62,75	649,9	58,69
Періодичні виплати, млн. грн.	81,4	14,61	130,5	20,72	190,4	27,34	264,4	32,65	352,9	37,25	457,5	41,31
Всього	557,1	100	629,9	100	696,3	100	809,9	100	947,4	100	1107,4	100

Джерело: розраховано автором за даними [1]

Розрахунки, наведені таблиці 4 свідчать про поступове заміщення одноразових виплат періодичними — частка заміщення за останні десять років зросла майже на 40%, що є ознакою розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення. Можна сказати, що система НПЗ вийде на повну потужність, коли в структурі виплат співвідношення буде 98% - 2% на користь періодичних виплат.

Таким чином, проведений аналіз сучасного стану розвитку недержавної системи пенсійного забезпечення дає змогу стверджувати про: консолідацію ринку недержавного пенсійного забезпечення; щорічне зростання пенсійних внесків з більшими або меншими темпами свого приросту; щорічне збільшення пенсійних

виплат; збільшення пенсійних активів за весь досліджуваний період майже у 3,11 рази, незважаючи на зменшення їхнього обсягу в окремі роки. Разом із тим, високий ступінь концентрації учасників НПФ і пенсійних активів в декількох фондах, низький рівень охоплення населення системою, великі адміністративні витрати, що зменшують розмір майбутніх пенсійних виплат, закритість інформації – фактори, які не свідчать на користь ефективності розвитку НПФ.

Висновки. В цілому недержавні пенсійні фонди зайняли свою перспективну нішу фінансового сектору України, діяльність якої націлена на забезпечення добробуту людей похилого віку через механізм збереження та примноження їх пенсійних накопичень. Крім соціальної функції недержавні ПФ виконують важливе макроекономічне завдання шляхом акумулювання «довгих» коштів, що може бути значним інвестиційним засобом розвитку вітчизняної економіки і завдання, що стоїть перед недержавним пенсійним забезпеченням, вимагає сприяння його функціонуванню і розвитку в умовах значних макроекономічних і політичних ризиків, як цілісної системи для перетворення України в реальну соціально-орієнтовану державу.

1. Основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів за 2010-2020 роки. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку : веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>; 2. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 9 липн. 2003 р. № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>; 3. Федина В. В. Недержавне пенсійне забезпечення в контексті історії. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2010. № 2. С. 215–225; 4. Федина В. В., Саламаха Ю. В. Недержавні пенсійні фонди і страхові компанії як суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки. 2017. Вип. 27. С. 85-89; 5. Holzmann R. Global Pension Systems and Their Reform: Worldwide Drivers, Trends, and Challenges. URL: <http://ftp.iza.org/dp6800.pdf>; 6. Orenstein M. (2013). Pension Privatization: Evolution of a Paradigm. International Journal of Policy, Administration, and Institutions, Volume 26, Issue 2, pp. 259-281. DOI: <https://doi.org/10.1111/gove.12024>

1. National Securities and Stock Market Commission (2021). Retrieved from URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>; 2. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia: Zakon Ukrainy (2003). Retrieved from URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>; 3. Fedyna, V. (2010). Non-state pension provision in the context of history. Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy, 2, 215-225; 4. Fedyna, V. & Salamakha, Yu. (2017). Non-state pension funds and insurance companies as subjects of non-state pension provision. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. Ekonomichni nauky, 27, 85-89; 5. Holzmann R. (2012). Global Pension Systems and Their Reform: Worldwide Drivers, Trends, and Challenges. Retrieved from URL: <http://ftp.iza.org/dp6800.pdf>; 6. Orenstein M. (2013). Pension Privatization: Evolution of a Paradigm. International Journal of Policy, Administration, and Institutions, Volume 26, Issue 2, pp. 259-281. DOI: <https://doi.org/10.1111/gove.12024>.